

Dit artikel is verschenen in en geschreven voor het tijdschrift [Juridisch up to Date](#). Het artikel is met veel aandacht en zorgvuldigheid geschreven, maar bevat informatie van algemene aard. Juridisch advies is echter altijd maatwerk. Wint u dus altijd deskundig juridisch advies in. (Lees onze disclaimer).

Jutd 2017/0063 Is de pluraliteit uitgebroken?

Jutd 2017/0063 d.d. 28-04-2017

Auteur(s): mw. mr. A.C.M. Kitslaar, Van Iersel Luchtman N.V., 's-Hertogenbosch.

Inleiding

Iedere schuldenaar, die in de toestand verkeert dat hij heeft opgehouden te betalen, kan bij rechterlijk vonnis in staat van faillissement worden verklaard. De Hoge Raad heeft zich in het verleden veelvuldig uitgelaten over de invulling van het begrip 'de toestand van te hebben opgehouden te betalen'. Hiervan is sprake als is voldaan aan drie vereisten: 1) de schuldenaar heeft meer dan één schuldeiser, het zogenaamde 'pluraliteitsvereiste', 2) waarbij ten minste één van de vorderingen opeisbaar is¹ en 3) de schuldenaar betaalt zijn schuldeisers niet meer. Het is evenwel niet vereist dat de steunvordering opeisbaar is, de omvang van de vordering vaststaat en/of betrekking heeft op de betaling van een geldsom. Het is voldoende dat het gaat "*om een vordering die ter verificatie in het faillissement kan worden ingediend opdat de schuldeisers kan meedelen in de opbrengst van de vereffening die in dat kader plaatsvindt*".²

In 2016 is de Hoge Raad gevraagd om van het krachtens vaste rechtspraak geldende pluraliteitsvereiste terug te komen, althans dit vereiste te nuanceren. In zijn arrest van 24 maart jl.³ heeft de Hoge Raad de conclusie van de A-G⁴ gevolgd en heeft hij deze vraag (wederom⁵) negatief beantwoord.

Wat speelde zich af in deze zaak en welke argumenten zijn in cassatie aangevoerd in een poging de Hoge Raad te overtuigen om het inmiddels in beton gegoten pluraliteitsvereiste los te laten? Na beantwoording van deze vragen, zal ik stilstaan bij de wetsgeschiedenis omtrent het pluraliteitsvereiste en de relevante rechtspraak bespreken die de aanloop naar dit arrest vormt. Vervolgens zal ik de argumentatie van de A-G uiteenzetten, waardoor zij tot de - door de Hoge Raad gevolgde - conclusie is gekomen dat aan het pluraliteitsvereiste vastgehouden dient te worden. Voordat ik zal afsluiten met een conclusie, zal ik mijn kanttekeningen plaatsen bij de wenselijkheid van het onverkort vasthouden aan het pluraliteitsvereiste.

Casus

Verzoekster tot cassatie (hierna: Verzoekster) heeft uit hoofde van een arbitraal vonnis een vordering op verweerster in cassatie (hierna: Verweerster) van ruim twee miljoen euro. Vijf maanden later heeft de voorzieningenrechter (uiteindelijk) verlof verleend voor de tenuitvoerlegging van het vonnis. Verzoekster heeft vervolgens tevergeefs getracht het vonnis te executeren: Verweerster betaalde niets en heeft ook nooit enig betalingsvoorstel gedaan. Wat Verweerster wel heeft gedaan, is het verhaal van de vordering van Verzoekster frustreren, door de onderneming over te dragen aan een andere vennootschap, waardoor al haar verdien capaciteit verloren is gegaan en zij een lege vennootschap is geworden.

Gelet op voornoemde omstandigheden is Verzoekster van mening dat Verweerster verkeert in de toestand te hebben opgehouden met betalen en vraagt haar faillissement aan. Zowel de rechtbank

als het hof wijzen het verzoek tot faillietverklaring af, omdat niet (summierlijk) is gebleken dat Verweerster in de toestand verkeert dat zij heeft opgehouden te betalen. Daarvoor is ingevolge de bestendige lijn van de Hoge Raad in ieder geval noodzakelijk, aldus de rechtbank en het hof, dat een (beoogde) failliet naast de vordering van de aanvrager ook één of meer andere schuldeisers onbetaald laat. Oftewel: het pluraliteitsvereiste. Nu in beide instanties is geoordeeld dat niet aan dit vereiste is voldaan en dat voorts de door Verzoekster aangevoerde omstandigheden onvoldoende grond zijn om een uitzondering op het pluraliteitsvereiste te maken, is het verzoek tot faillietverklaring afgewezen.

Verzoekster kon zich niet met dit oordeel verenigen en heeft cassatieberoep ingesteld. Aan haar beroep heeft Verzoekster ten grondslag gelegd dat Verweerster verkeert in de toestand van te zijn hebben opgehouden te betalen, primair omdat aan het pluraliteitsvereiste is voldaan en *subsidiar*, indien geen sprake is van een steunvordering, op grond van andere bijkomende omstandigheden.

Aan het primaire (standaard) argument, dat sprake is van een steunvordering wordt door de Hoge Raad snel voorbij gegaan, nu Verzoekster allereerst geen concrete steunvordering heeft gesteld en voorts het bestaan van andere schuldeisers door Verweerster wordt betwist. Wat dit arrest echter noemenswaardig maakt, is het subsidiaire argument: dat er andere, bijkomende omstandigheden (kunnen) zijn die een uitzondering op het pluraliteitsvereiste rechtvaardigen en waardoor - bij het ontbreken van een steunvordering - geconcludeerd kan en dient te worden dat Verweerster in de toestand verkeert dat zij heeft opgehouden te betalen. Meer algemeen betoogt het onderdeel dat bij een faillissementsaanvraag slechts de vraag beantwoord dient te worden of de schuldenaar in het specifieke geval verkeert in de toestand te hebben opgehouden met betalen, waarbij pluraliteit van schuldeisers geen noodzakelijk vereiste is.

Argumenten voor afschaffing of aanpassing pluraliteitsvereiste

In een poging de Hoge Raad te overtuigen het pluraliteitsvereiste voor faillietverklaring ofwel los te laten, ofwel daar een nuance op aan te brengen, heeft Verzoekster in haar cassatieberoep diverse argumenten aangevoerd. Samengevat stelt Verzoekster zich op de volgende zes standpunten:

- het in de rechtspraak gehanteerde argument voor het stellen van het vereiste - zijnde dat het faillissement ten doel heeft om het vermogen van de schuldenaar te verdelen onder het vermogen van de gezamenlijke schuldeisers, waarmee niet strookt het faillissement uit te spreken indien er maar één schuldenaar is - heeft zijn waarde anno 2016 verloren;
- in de regel is wel degelijk sprake van pluraliteit van schuldeisers, maar weet de aanvrager van het faillissement veelal niet het bestaan van andere schuldeisers aannemelijk te maken;
- het pluraliteitsvereiste werkt misbruik in de hand, omdat het schuldenaren prikkelt om het bestaan van andere schuldeisers onder de pet te houden of om (kleinere) steunvorderingen wel te betalen, om een faillissementsaanvraag (tijdelijk) af te wenden;
- een individuele crediteur heeft niet de diverse bijzondere bevoegdheden die een curator wel ten dienste staan, en niet valt in te zien waarom een schuldeiser alleen van die bevoegdheden zou kunnen profiteren indien hij aannemelijk kan maken dat hij medeschuldeisers heeft;
- het pluraliteitsvereiste is in internationaal verband een vreemde eend in de bijt; en
- het pluraliteitsvereiste volgt niet uit de wettekst, noch uit de parlementaire stukken.

Gewapend met voornoemde argumenten heeft Verzoekster getracht de Hoge Raad te overtuigen dat afschaffing of aanpassing van het vereiste in de rede ligt. De Hoge Raad is zoals gezegd echter niet overstag gegaan en heeft de conclusie van de A-G strekkende tot verwerping van het

cassatieberoep gevolgd. Hoe komen de A-G en Hoge Raad tot dit oordeel en waar vinden zij aanknopingspunten daartoe?

Wat zegt de wetsgeschiedenis over pluraliteit?

De Faillissementswet (Fw) is op 1 september 1896 in werking getreden en gaat bij alle bepalingen uit van het beginsel dat het faillissement een gerechtelijk beslag is "*op het geheele vermogen des schuldenaars ten behoeve zijner gezamenlijke schuldeisers*."⁶ De A-G geeft in de Conclusie aan, dat de wetgever ervan uitgaat dat de regeling van het faillissementsbeslag een concursus creditorum⁷ veronderstelt; "*juist de samenloop van tot executie gerechtigde schuldeisers rechtvaardigt de onpartijdige gerechtelijke inbeslagneming en verdeling van het vermogen van de schuldenaar onder al zijn schuldeisers*."⁸

Voorgaande veronderstelling is niet zonder meer af te leiden uit de wet(sgeschiedenis). Sinds de invoering van de Faillissementswet geldt als toetsingsmaatstaf voor de beoordeling van een verzoek tot faillietverklaring of de schuldenaar "*in de toestand verkeert dat hij heeft opgehouden te betalen*", zoals vervat in artikel 1, lid 1 en artikel 6, lid 3, Fw. Uit de wetsgeschiedenis valt voorts niet eenduidig op te maken of voornoemde toetsingsmaatstaf het vereiste van meerdere schuldeisers behelst. Wel blijkt expliciet uit de wetsgeschiedenis, dat de beoordeling ter zake de invulling van de toetsingsmaatstaf aan de rechter is overgelaten⁹ en het bestaan van één onbetaalde schuld niet dwingend tot de conclusie leidt dat het faillissement moet worden uitgesproken.¹⁰ Het pluraliteitsvereiste als conditio sine qua non voor faillietverklaring wordt echter niet bevestigd, noch ontkend.

Relevante rechtspraak

De inhoud van voornoemde toetsingsmaatstaf heeft zich in de loop der tijd ontwikkeld in de rechtspraak van de Hoge Raad. In 1898¹¹ oordeelde de Hoge Raad voor het eerst - in overeenstemming met de gronden en motieven in de conclusie van de P-G - dat "op het oogenblik der aanvraag" in ieder geval voldaan moest zijn aan het vereiste van meer dan één schuldeiser. Het pluraliteitsvereiste was geboren.

Nadat het pluraliteitsvereiste eerst meermaals¹² is bevestigd door de Hoge Raad, oordeelt hij evenwel in 1913¹³ dat de wet niet voorschrijft dat de aanwezigheid van meer dan één schuldeiser vereist is voor het bestaan van de toestand van te hebben opgehouden te betalen¹⁴. Binnen drie jaar¹⁵ kwam de Hoge Raad hier echter alweer op terug, door te oordelen dat het pluraliteitsvereiste (toch) besloten ligt in het wettelijke begrip 'toestand' en voorts ook uit de aard en strekking van het faillissement volgt¹⁶.

Met voornoemd arrest leek het pluraliteitsvereiste weer in ere te zijn hersteld en bevestigde de Hoge Raad eens te meer dat 'de toestand' ingevolge de wettelijke toetsingsmaatstaf (in ieder geval) het bestaan van een samenloop van schuldeisers behelst. Desalniettemin komt de Hoge Raad in 1926¹⁷ weer op zijn schreden terug, door te oordelen dat het hof óók in een situatie waarbij pluraliteit van crediteuren niet aannemelijk is, de verplichting heeft om te onderzoeken of de wettelijk vereiste 'toestand' aanwezig is.

Ook deze ommezwaai van de Hoge Raad was maar van korte duur. In 1927 herstelt de Hoge Raad het pluraliteitsvereiste weer, door te verwijzen naar het beginsel van de Fw, dat het faillissement dient ten behoeve van de *gezamenlijke* schuldeisers. Sindsdien is het een voor faillietverklaring geldend vereiste dat summierlijk moet blijken van een steunvordering¹⁸.

Nadien is deze toetsingsmaatstaf bij de beoordeling van dergelijke gevallen in de lagere rechtspraak vrijwel altijd¹⁹ tot uitgangspunt genomen. In 2011 heeft de Hoge Raad nog de aanvullende opmerking gemaakt, dat het louter bestaan van meerdere schuldeisers echter niet voldoende is. Het is een noodzakelijk vereiste, een startpunt, waarna de rechter vervolgens dient te onderzoeken of de schuldenaar daadwerkelijk in de toestand verkeert dat hij heeft opgehouden te betalen.

Redenering A-G

In de conclusie noemt de A-G een vijftal argumenten die ten faveure van de afschaffing van het pluraliteitsvereiste door de Hoge Raad pleiten:

- van de formele doelstelling van het faillissement²⁰ komt in de praktijk vaak toch weinig terecht, nu er veelal door de praktisch lege boedels niet tot verdeling van het vermogen kan worden overgegaan;
- veelal leidt het tot een bewijsprobleem voor de aanvrager;
- het is thans niet vereist dat de steunvordering opeisbaar moet zijn en/of niet door zekerheid gedekt mag zijn, waardoor het maar een kleine stap is naar een faillissementsaanvraag op basis van uitsluitend de opeisbare vordering van de aanvrager zelf;
- voor een hausse van faillietverklaringen hoeft niet gevreesd te worden, omdat de rechter nog altijd de eindtoets verricht of de schuldenaar heeft opgehouden te betalen; en
- de Hoge Raad heeft zelf het vereiste ontwikkeld, zodat hij het ook weer zou kunnen loslaten.

Desalniettemin concludeert de A-G dat voor het afschaffen van het pluraliteitsvereiste door de Hoge Raad (op dit moment) onvoldoende grond bestaat. Daartoe overweegt zij onder meer dat het doel en de strekking van de Faillissementswet anno 2017 niet zijn aangepast, waardoor het formeel nog steeds om de verdeling van het vermogen van de schuldenaar ten behoeve van de *schuldeisers* gaat. Voorgaande geldt des te meer nu ook in recente (voorgestelde) wetwijzigingen de taak van de curator wordt geacht primair te zijn gericht op behartiging van de gezamenlijke schuldeisers. Daarnaast is het faillissement een zeer ingrijpend instrument en gaat een faillissementsprocedure gepaard met mede ten laste van de gemeenschap komende extra kosten, waardoor het volgens de A-G wel heel ver zou gaan om het gehele mechanisme van de Fw in stelling te brengen voor een individuele crediteur²¹. Het argument dat het vereiste in internationaal verband een vreemde eend in de bijt is, passeert de A-G op dezelfde manier als Verweerster dat deed, door aan te voeren dat verschillende stelsels elk hun eigen opzet met daarin de nodige nuanceverschillen kennen en aan dit argument derhalve weinig gewicht toekomt. Het laatste argument dat ik hier bespreek²², is dat de A-G zich hardop afvraagt of het wel op de weg van de Hoge Raad ligt om het pluraliteitsvereiste te laten vallen. Zoals gezegd heeft de Hoge Raad het vereiste wel ontwikkeld, maar strookt het laten varen van het vereiste desalniettemin niet met de bedoeling van de wetgever, aldus de A-G. Daarnaast gaat het tevens om een inmiddels gevestigd element in het geldende recht en is het in het algemeen niet de taak van de Hoge Raad als rechter om dit te wijzigen, maar is dit voorbehouden aan de wetgever.

De wenselijkheid van pluraliteit als doorslaggevend vereiste

Het vereiste van pluraliteit voor faillietverklaring lijkt voor beginnende advocaten, zoals ikzelf, een gegeven. Onderhavig arrest laat echter zien dat het doorslaggevende karakter niet een vanzelfsprekend is. Door velen wordt inmiddels betoogd dat het meest gehanteerde argument voor het stellen van het pluraliteitsvereiste, het doel van de Faillissementswet, zijn waarde heeft verloren en derhalve niet meer als argument voor de noodzakelijkheid van het vereiste gebruikt kan worden.

Zo is tijdens de Internetconsultatie Wet modernisering faillissementsprocedure in 2016 door prof. mr. Vriesendorp, mr. drs. Hermans en mr. Van den Sigtenhorst ook opgemerkt dat het (basis)argument, dat het gaat om de concursus en dat dus bij faillietverklaring al zou moeten vaststaan, dat die er sowieso is, tegenwoordig minder overtuigt. *"Het merendeel van de faillissementen leidt niet tot enigerlei uitkering aan een van de faillissementsschuldeisers, zodat tegenwoordig een verdeling van het vermogen van de schuldenaar onder deze groep in het merendeel van de gevallen een faillietverklaring niet kan rechtvaardigen: het al of niet aanwezig zijn van een concursus van faillissementsschuldeisers is dan geheel irrelevant."*²³ Iedereen met praktijkervaring kan niet anders dan voornoemde heren hierin gelijk geven.

Een ander argument dat ik onderschrijf, is dat er in de praktijk slechts in enkele gevallen daadwerkelijk sprake zal zijn van een schuldenaar die echt maar één schuldeiser heeft. Maar het bestaan van andere schuldeisers is echter iets anders dan bekend zijn met de identiteit van die schuldeisers. Dit levert in de praktijk nogal eens de nodige bewijsproblemen op voor een individuele schuldeiser die daardoor met lege handen kan blijven staan, zonder stok om mee te slaan, die een curator eventueel wel zou hebben.

Los daarvan kan een faillissement mijns inziens ook de aangewezen weg zijn in het geval van maar één schuldeiser, indien de schuldenaar deze schuldeiser, die een grote vordering heeft, bewust onbetaald laat en voorts alle verhaalsmogelijkheden frustreert (zoals in onderhavige zaak). Zoals gezegd heeft de curator dan bijzondere bevoegdheden, die een (individuele) crediteur niet heeft en ook niet ingevolge andere wetten kan verkrijgen.

Tot slot acht ik de bewoordingen uit artikel 6, lid 3, Fw van groot belang. Hierin is opgenomen dat de wettelijke open norm 'in een toestand verkeren dat de schuldenaar heeft opgehouden te betalen' ingevuld dient te worden aan de hand van de feiten en omstandigheden (die door de verzoeker moeten worden gepresenteerd en door de rechter worden getoetst). Het aannemelijk maken van de aanwezigheid van meer dan één schuldeiser is zeker een belangrijke aanwijzing voor de invulling van deze open norm, maar verdient geen doorslaggevende factor te zijn. Dit heeft de wetgever ook - nog steeds - niet als vereiste gesteld. Om de aanvrager dan alsnog met een dergelijke bewijslast op te zadelen is in naar mijn mening onnodig en onredelijk bezwarend. Het gaat om het totaalplaatje van de gehele situatie, daar spreekt de wetgever over; de gehele toestand waarin de schuldenaar zich bevindt, ingevuld door de feiten en omstandigheden van het geval. Met deze rechterlijke toets blijft de drempel ook zonder het pluraliteitsvereiste hoog genoeg om te voorkomen dat een schuldenaar door één kwade schuldeiser failliet kan worden verklaard zonder noodzaak daartoe en zal de ingrijpende en kostbare faillissementsprocedure niet zomaar 'nodeloos' worden opgestart.

Gelet op al het bovenstaande ligt het naar mijn mening in de rede dat het pluraliteitsvereiste wordt losgelaten. Het gaat om de algehele toestand waarin een schuldenaar zich bevindt, die ingekleurd dient te worden door alle relevante feiten en omstandigheden. Daarbij kunnen allerlei aspecten een rol bij spelen, waaronder het aantal schuldeisers, maar bijvoorbeeld ook hoe lang een vordering al onbetaald blijft en of verhaalsmogelijkheden door de schuldenaar worden gefrustreerd. Geen van deze aspecten verdient mijns inziens echter een doorslaggevende rol.

Conclusie

De Hoge Raad heeft in navolging van A-G Rank-Berenschot besloten niet af te wijken van zijn bestendige lijn ten aanzien van het pluraliteitsvereiste, waardoor dit vereiste voorlopig in ieder geval

standhoudt en enige nuance uitblijft. Naar mijn mening is het niet loslaten en/of nuanceren van het vereiste een gemiste kans, omdat het (zoals bij zoveel wettelijke normen) toch om de specifieke omstandigheden van het geval gaat. Ik kan mij omstandigheden voorstellen die ertoe nopen dat een schuldenaar failliet verklaard kan worden, ook al is er sprake van één enkele schuldeiser. Voorlopig zal dit echter niet mogelijk zijn en zullen "alleenstaande" schuldeisers creatieve manieren moeten vinden om andere schuldeisers op te sporen.

- NOOT 1 Zie onder meer: HR 17 december 1920, NJ 1921, p. 276 en HR 18 maart 1983, ECLI:NL:HR:1983:AG4556.
- NOOT 2 HR 11 juli 2014, ECLI:NL:HR:2014:1681, NJ 2014/407 m.nt. F.M.J. Verstijlen, r.o. 3.4.2.
- NOOT 3 HR 24 maart 2017, ECLI:NL:HR:2017:488.
- NOOT 4 Conclusie A-G mr. E.B. Rank-Berenschot d.d. 3 februari 2017, bij ECLI:NL:HR:2017:488 (hierna: de Conclusie).
- NOOT 5 Dit gebeurde reeds eerder in 1998, ECLI:NL:HR:1988:ZC3883, waarop destijds negatief geantwoord is.
- NOOT 6 S.C.J.J. Kortmann en N.E.D. Faber, Geschiedenis van de Faillissementswet, heruitgave Van der Feltz, deel I, Zwolle: W.E.J. Tjeenk Willink 1994 (hierna: Van der Feltz I), p. 7.
- NOOT 7 Samenloop van (de gezamenlijke) schuldeisers.
- NOOT 8 Alinea 2.4 van de Conclusie.
- NOOT 9 Memorie van Toelichting bij artikel 6 Fw, deels weergegeven in: Van der Feltz I, p. 270.
- NOOT 10 In het Regeeringsantwoord bij de behandeling in de Tweede Kamer merkte de Minister het volgende op, hetgeen is vevat in het verslag: "(...) behoort hier bepaald er op te worden gewezen, dat de uitspraak, »dat ook wegens één enkele opeischbare schuld, waarvan de voldoening voor het oogenblik niet mogelijk was, de faillietverklaring op daartoe gedane aanvraag zal moeten volgen", niet juist is. Niet ééne bepaling van het ontwerp rechtvaardigt die uitspraak. (...) Eene verplichting om ter zake van niet-betaling van ééne schuld de faillietverklaring uit te spraken, bestaat in het minst niet.". Zie Van der Feltz I, p. 35.
- NOOT 11 HR 25 mei 1898, W. 7127.
- NOOT 12 HR 2 juni 1899, W. 7287 en HR 9 maart 1911, W. 9164.
- NOOT 13 HR 26 september 1913, NJ 1913, p. 1137.
- NOOT 14 A-G mr. R.B. Ledeboer oordeelde gelijklopend in zijn conclusie bij het arrest, dat: "zelfs ook de omstandigheden waaronder ééne enkele schuld onbetaald wordt gelaten, op het intreden van dien toestand zou kunnen wijzen (...)".
- NOOT 15 HR 20 april 1916, NJ 1916, p. 564.
- NOOT 16 Zo overweegt de Hoge Raad, p. 565: "dat toch (...) naar de bepalingen geen faillietverklaring mogelijk is, wanneer niet de Rechter een pluraliteit van schuldeischers aanneemt; dat immers aard en strekking van het faillissement eischen dat er een meerderheid van schuldeischers zij, en dit verder niet alleen volgt uit de geheele regeling dezer stof bij de Faillissementswet, maar dit beginsel ook is neergelegd in de artt. 1 en 6 dier wet (...)".
- NOOT 17 HR 4 maart 1926, NJ 1926, p. 440, W. 11485 m.nt. Molengraaff. De annotator voegt aan het oordeel van de Hoge Raad instemmend toe, dat: "Altijd moet worden onderzocht, of het eenige door de wet gestelde vereischte, dat de schuldenaar in den

toestand verkeert van te hebben opgehouden te betalen, al of niet aanwezig is. Het bestaan of niet bestaan van meer schuldeischers mag daarvoor niet in de plaats worden gesteld."

- NOOT 18 Zie o.m. HR 22 maart 1985, ECLI:NL:HR:1985:AG4980, NJ 1985/548, .nt. W.C.L. van der Grinten en ook recentelijk in HR 11 juli 2014, ECLI:NL:HR:2014:1681, NJ 2014/407 m.nt. F.M.J. Verstijlen.
- NOOT 19 Uitzonderingen zijn aanvaard in: Hof 's-Hertogenbosch, 19 september 2007, ECLI:NL:GHSHE:2007:BB9082 en Rechtbank Amsterdam 21 juni 2005, ECLI:NL:RBAMS:2005:AU2667. Zie de Conclusie, alinea 2.19.
- NOOT 20 Verwoord in de toelichting op de huidige faillissementswet en welke ook tot uitdrukking komt in artikel 68, lid 1, Fw.
- NOOT 21 Des te meer nu het Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering voorzien is van de nodige middelen tot verhaal van een vordering van een schuldeiser, aldus de A-G.
- NOOT 22 Voor alle argumenten verwijs ik naar de conclusie, alinea 2.34 tot 2.43.
- NOOT 23 Notitie inzake Internetconsultatie Wet modernisering faillissementsprocedure, prof. mr. R.D. Vriesendorp, mr. drs. R.M. Hermans en mr. R. Van den Sigtenhorst, d.d. 6 maart 2016, par. 4.3.5.8. Te raadplegen via: <http://www.debrauw.com/wp-content/uploads/2016/08/20160306-reactie-DBBW-internetconsultatie-Wmf.pdf>